

ELEMZÉSEK

Kocsis Gergő:

Egy új állam születik? De lehet, hogy már meg is szűnt?

November óta zavargások és tüntetések jellemezték az ukrajnai közéletet, amely végül Janukovics elnök lemondatásához és a korábbi ellenzék hatalomátvételéhez vezetett. Az ukrán helyzet azonban akkor eszkalálódott igazán, amikor a Krím-félszigetet megszállta az orosz hadsereg. Az eredmény, úgy tűnik, az, hogy pár nap leforgása alatt alakult egy új állam, amely rögtön be is olvad egy másikba.

2014. március 16-án a Krím-félszigeten népszavazást tartottak, amelyen 83,1 %-os részvétel mellett 96,77 %-os többséggel megszavazták az Orosz Föderációhoz való csatlakozást. A népszavazást gyakorlatilag minden állam illegitimnek ítélte, kivéve magát az Orosz Föderációt.¹ Vlagyimir Putyin, az Orosz Föderáció elnöke pedig a népszavazást követően hétfőn rendeletet írt alá arra vonatkozóan, hogy a Krím Köztársaság egy független állam.

A független Krím Köztársaság kikiáltása a hétfői napon némi meglepetést jelentett; főként azt követően, hogy erre vonatkozóan nem szerepelt kérdés a népszavazáson. A Krím Köztársaság függetlensége kinyilvánításának magyarázata abban áll, hogy a Krím Orosz Föderációhoz való csatlakozásának jogi folyamata államközi szerződésben kerülne rögzítésre.

Túl azon, hogy a Krím több szimbolikus lépést is tett arra vonatkozóan, hogy Oroszországhoz közeledjen, döntöttek az időzóna és a pénznemváltásról is, és valószínűleg dönteni fognak a teljes orosz joganyag átvételéről.² Egy olyan jogharmonizáció következhet be, amely számtalan kérdést vet fel, és nem valószínű, hogy felelősségteljesen levezényelhető pár hét alatt, tekintve, hogy egy 2,3 milliós lakosságú területről van szó.

Az államközi szerződéssel való csatlakozás szintén több kérdést vet fel. Az államiság, mint nemzetközi jogi fogalom egyik legerterjedtebb definíciója szerint egy államnak rendelkeznie kell állandó lakossággal, meghatározott területtel, egy kormánnyal és azzal a képességgel, hogy más államokkal kapcsolatot alakítson ki. Ez az a tulajdonság, amelyet alapvetően belső és külső szuverenitásnak nevezünk az államiság definiálásánál.³ Más meghatározásoknál még nyilvánvalóbb az a megközelítés, amely a szuverén állam

¹ MTI: *Sokan vettek részt a krími népszavazáson, legtöbben elszakadnának.* <http://www.origo.hu/nagyvilag/20140316-elkezdodott-a-nepszavazas-a-krim-sorsarol.html> (Letöltve: 2014.03.16.)

² Voice of Russia, Interfax: *Crimea to switch to Moscow Time as of March 30.* http://voiceofrussia.com/news/2014_03_17/Crimea-to-switch-to-Moscow-Time-as-of-March-30-8334/ (Letöltve: 2014.03.17.)

³ Bruhács János: *Nemzetközi Jog II.* Dialóg-Campus Kiadó, Pécs, 2010, 9-18. o.

körülírásakor hangsúlyozottabban emeli ki a külső befolyástól való mentesség fontosságát. Ennek a problematikussága a Krím esetében már most is érzékelhető a nemzetközi közösség negatív reakcióiból. A független államiság (például az annak fogalmi elemét képező főhatalom) akár formális megjelenését is erősen megkérdőjelezi a Krím-félszigeten az idegen fegyveres erők jelenléte.

Sajnálatos módon Oroszország a nemzetközi jog alapelveit több helyen is sérti, és elmondható, hogy egyes cselekedetei az ENSZ Alapokmányával is ellentétesek.⁴ Szintén sérelmet szenved az ENSZ Közgyűlés Államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés nemzetközi jogi alapelveiről szóló nyilatkozata, amely részletezi és kiegészíti az ENSZ Alapokmányban foglalt kötelezettségeket.⁵ Kiemelhető a nyilatkozat pontjai közül az államok területi épségére és függetlenségének megsértésétől való tartózkodásra vonatkozó része.

A Krím Köztársaságnak önálló államként való elismerése vélhetően nem fog könnyedén menni tekintve, hogy 1945 óta egyetlen olyan utódállam sem volt (volt gyarmatokon kívül), amely az elődállam tiltakozása ellenére ENSZ-taggá vált volna. Az egyoldalú elszakadások esetei közül eddig mindössze Banglades esete említhető eredményes kísérletként, azonban a Pakisztántól való 1971-es elszakadás gyakorlatilag Kelet-Pakisztán sikeres szabadságharcának volt az eredménye.⁶ A kelet-európai térségből a balti államok függetlenségét említhetjük példaként, amelyet azonban szintén jóváhagyott a Szovjetunió Központi Tanácsa, így gyakorlatilag a Daloló Forradalom sem tekinthető tisztán egyoldalú elszakadásnak.

Miért fontos akkor az Orosz Föderációnak, hogy a Krím egy független állam legyen? Egy állam több különböző módon jöhet létre a nemzetközi jog szabályai szerint. Kiválhat például egy másik államból – tulajdonképpen ezt állítja most magáról a Krím Köztársaság, de jó példa erre a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságból kilépő Szlovénia esete is. Egy államszövetség fel is oldódhat, több szuverén államot hozva létre úgy, mint ahogy ez történt Csehszlovákia vagy a Szovjetunió felbomlása kapcsán. Természetesen a fent említett folyamatokkal ellentétes államalakulás is lehetséges, például amikor államok egyesülnek vagy egybeolvadnak.

A közelmúlt történelmének ehhez kapcsolódó legnevezetesebb példája természetesen a „két Németország” egyesülése, pontosabban a Német Demokratikus Köztársaságnak a Német Szövetségi Köztársaságba való beolvadása. Ezt a történelmi, államok közötti folyamatot azonban szintén a tágabb nemzetközi közösség, sőt a második világháborúban nyertes négy nagyhatalom által is aláírt nemzetközi megállapodás hozta létre.⁷

⁴ Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya 2. cikk 4. pont. Elérhető: http://www.menszt.hu/tudnivalok/az_egyedul_nemzetek_servezeterol/az_egyedul_nemzetek_alapokmanya/az_egyedul_nemzetek_alapokmánya (Letöltve: 2014.03.17.)

⁵ A/RES/25/2625 Resolution adopted by the General Assembly 2625 (XXV). Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, 1. cikk.

⁶ James Crawford: *The Creation of States in International Law*. Clarendon Press, Oxford, 2011, 415. o.

⁷ Vertrag über die abschließende Regelung in Bezug auf Deutschland, 1990. szeptember 12.

Államok egyesülésére sikeres példát gyakorlatilag nem is lehet találni. A közelmúlt történelmének egy szintén érdekes, ám kudarcba fulladt kísérlete az Egyesült Arab Köztársaság, amely Szíria és Egyiptom 1957-1961-ig tartó bilaterális nemzetközi megállapodásán alapuló közös államalakulata volt. Hasonló példa még a szintén rövid időtartamot megélt Szenegál és Gambia közötti társulás (Szenegambia, 1982-1989) és még rövidebb életű kezdeményezés volt a Marokkó és Líbia közötti unió megteremtésére irányuló törekvés (1984-1986).⁸

Az Oroszországgal történő egyesüléshez az első lépéseket már megtette a Krím Köztársaság és Szevasztopol városa, amikor az Orosz Föderáció alkotmányos törvényei szerint megállapodást írtak az orosz elnökkel a csatlakozásukról, amely megállapodást Vlagyimir Putyin ratifikáció céljából benyújtott a Dumának. A megállapodást sürgősségi eljárás keretében megvizsgálta Oroszország Alkotmánybírósága is, és azt az Orosz Föderáció alkotmányával összhangban lévőnek ítélte meg. Meglehetősen valószínű, hogy az orosz törvényhozás sem fog akadályokat gördíteni a föderáció bővülése elé, amelynek azonban nemzetközi diplomáciai és gazdasági következményei egyelőre előreláthatatlanok. A nemzetközi jog viszont alighanem egy újabb érdekes esettel gazdagodik.

⁸ Crawford: i.m. 477. o.